

Bedelende Roma in Brussel

Koen Geurts - 10/11/2005

Brussel, Centraal Station. Twee kindjes dartelen rond een jonge vrouw in bontgekleurde rokken. Met smekende ogen steekt ze een kartonnen bekertje uit telkens er een voorbijganger passeert die haastig op weg is naar zijn werk. Als je af en toe in Brussel vertoeft, ben je ze zeker al tegengekomen: bedelende Roma. Sinds een aantal jaren worden Belgische steden met dit fenomeen geconfronteerd en ondanks sporadisch repressief optreden van de overheid wordt het duidelijk dat deze bedelaars hier niet alleen zijn, maar ook van plan zijn om hier te blijven. Steeds vaker haalt dit fenomeen dan ook de media, zoals 2 weken geleden nog in Knack (artikel Chris Destoop) en deze week in Ter Zake (reportage Michel Peremans).

Uit onderzoek van de Foyer in 2004 blijkt dat er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tussen de 5500 en de 7000 Roma verblijven van diverse nationaliteiten. Twee derde blijken van Roemeense afkomst te zijn, die sinds 2002 trouwens geen visum meer nodig hebben om in België te geraken. En het zijn vooral deze mensen die men op straat terugvindt met een uitgestrekte hand. Nochtans is het een minderheid van de Roma die daadwerkelijk bedelt en is het zeker niet typisch voor de Roma-cultuur.

Wanneer men kijkt naar de levensomstandigheden en de maatschappelijke positie die deze groep bekleedt in de landen van herkomst is het zelfs verbazend dat er niet meer Roma uit Oost-Europa naar het Westen afgezakt komen. Na de communistische periode trof de economische crisis deze bevolkingsgroep het hardst. Ook de maatschappelijke uitsluiting, de institutionele discriminatie en het sociale stigma waarmee Roma al eeuwenlang te kampen hebben, staken terug de kop op. Op heel wat plekken is de werkloosheid er onder de Roma 100%, meer dan 1 op 3 Roma-kinderen in Oost-Europa gaan naar arme Roma-'getto-scholen', slechts een derde voltooit de basisschool en 6 % de middelbare school en volgens de Wereldbank ligt de levensverwachting bij Roma 15 jaar lager dan bij niet-Roma... De spiraal van armoede en uitzichtloosheid versterkt door het etnische stigma doet een aantal onder hen in West-Europa belanden. Men zoekt een maatschappelijk toekomstperspectief, en dat naar eigen zeggen vooral voor de kinderen. "Voor ons is het toch al te laat", hoor je vaders en moeders van 30, 40 jaar vaak vertellen ...

Sommigen vragen nog politiek asiel aan, maar de problemen waarmee de Roma in hun land van herkomst geconfronteerd worden, worden niet zwaar genoeg geacht om volgens de Conventie van Genève een vluchtelingenstatuut te verkrijgen. Daarom vraagt de overgrote meerderheid zo snel mogelijk een regularisatie aan op basis van humanitaire redenen. Ook dit wordt slechts in uitzonderlijke gevallen toegekend waardoor de grote meerderheid zonder wettig verblijf blijft zitten. Men maakt geen aanspraak op legaal werk, laat staan op enige vorm van financiële steun zoals leefloon of kinderbijslag. Hierdoor leeft bij benadering 80% van de Brusselse Roma in kansarmoede. De problemen zijn enorm: men leeft in de allerslechtste woningen tot kelders toe, kinderen en ouders zijn ondervoed, men is voortdurend aan stress onderhevig enz. M.a.w. men is aangewezen op overleven. Roma weten niettemin wat dit betekent, eeuwenlang is hun cultuur

noodgedwongen afgestemd geweest op planttrekkerij. Men ontwikkelt een diversiteit aan activiteiten (meestal klusjes in de bouw, fruitpluk en handeltjes), waarvan de verkoop van bloemen of dagbladen, muziek spelen en bedelen de meest zichtbare zijn. En desondanks verkiezen de meesten dit leven in ellende dan terug te keren naar hun land van herkomst of “naar de hel” zoals sommigen benadrukken, waar hen en de kinderen geen enkel toekomstperspectief wacht.

Wanneer dan 's morgensvroeg een Roma-moeder in de koude buitenlucht in een chique winkelstraat met haar dochtertje staat te bedelen, dan raakt men al vlug gechoqueerd. Deze onverwachte confrontatie met armoede zijn we niet gewoon. Omdat het zo visueel is, beroert het de publieke opinie. Velen vinden het niet gepast of onverantwoord dat ouders hun kinderen op bedeltocht meenemen. Verhalen doen dan al snel de ronde over ‘netwerken’, bendes die bedelaars uitzetten op strategische plaatsen om daarna het geld te innen. Eigenlijk wensen velen de confrontatie met de grauwe Roma-problematiek niet en wil men nog liever de symptomen zo snel en zo grondig mogelijk uitroeien in plaats van de oorzaken te aanschouwen. Wanneer we ons tevreden stellen met hen enkel te verjagen en te repatriëren sluiten we perfect aan bij de rest van de geschiedenis van de Roma-zigeuners in het Westen: 600 jaar lang werden ze hier reeds uitgesloten en verjaagd, met als macabere hoogtepunt de ultieme poging tot vernietiging van dit volk tijdens de Holocaust.

De ervaring van de Foyer waar meerdere diensten dagelijks met tientallen Roma-families in contact komen, maar ook onderzoek van het Kinderrechtenplatform CODE wijzen uit dat in tegenstelling tot heel wat vooroordelen, de overgrote meerderheid van de Roma-bedelaars vaders en moeders zijn, eventueel vergezeld van kind of baby. Ze bedelen voor wat geld om de dag met hun gezinnetje te kunnen doorkomen. In enkele geïsoleerde gevallen was er in het verleden sprake van mensenhandel. Bij heel wat Roma heerst er geen taboe over bedelen en het geldt voor hen als allerlaatste oplossing om te overleven. ‘Beter gaan bedelen dan gaan stelen’, hoor je ze vaak zeggen. Nochtans zijn de houdingen tegenover bedelen in de Roma-gemeenschap zelf erg uiteenlopend. Sommigen storen zich er aan omdat het de Roma-bevolking in het algemeen in een slecht daglicht stelt, waarvan uiteindelijk ook de niet-bedelende Roma last hebben. Toch kunnen ook zij meestal begrip opbrengen voor de oorzaken van het bedelen.

Het Strafwetboek bestraft de bedelactiviteit niet, het is dus wettelijk toegelaten. Zowel de wet op de jeugdbescherming van 1965 als de aangepaste wet tegen de mensenhandel en –smokkel van augustus 2005 veroordelen streng de uitbuiting van minderjarigen door hen te laten bedelen, maar zeggen niets over de betrokkenheid van de ouders. Zowel in België als in Frankrijk werden in het verleden in dat verband reeds ouders vrijgesproken omwille van hun ouderlijke band. Vaak trachten gemeentes via de politie het bedelen te onderdrukken op basis van andere motieven: onwettig verblijf op het grondgebied, (slachtoffers van) mensenhandel in het kader van huisjesmelkerij, inbreuk op de openbare orde, enz.

Toch zijn er ook politiekorpsen die kiezen voor begeleiding en preventie. Ook het RORA (Regionaal Overleg Roma Aangelegenheden) gecoördineerd door de Foyer, kiest daarvoor. Het RORA komt op voor een ‘strijd VOOR een betere scholarisatie van Roma-kinderen’ in plaats van een ‘strijd TEGEN de bedelarij’. Door actieve begeleiding en informatie van Roma-families en inschrijving van kinderen in scholen trachten de RORA-leden de nodige omkadering te geven. Door gecoördineerd overleg met allerlei andere diensten en instellingen wordt gepoogd gezamenlijke maatregelen uit te werken om Roma-kinderen meer en regelmatig op school te krijgen. Maar ook de inspanningen van de Roma zelf mogen gezien worden. De meerderheid van de kinderen gaat ondanks hun precaire situatie regelmatig naar school en heel wat onder hen zijn zeer goede leerlingen. Schoolbemiddelaars van Roma-origine van de Foyer werken actief aan de schoolinschrijvingen van kinderen van hun gemeenschap. De laatste jaren is het bewustzijn over

het belang van onderwijs ook bij heel wat Roma gestegen. Bedelen, naar school gaan enz. zijn m.a.w. items geworden binnen de gemeenschap, waarover men een weloverwogen standpunt inneemt en die men naar eigen vermogen in praktijk brengt. Als we er tevens in slagen om de gedane inspanningen van Roma zelf te bevestigen dan staan we al een kleine stap verder.